

Jarosław Wolkonowski

Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczno-Informatyczny w Wilnie
e-mail: wolkonowski@uwb.edu.pl

UBÓSTWO NA LITWIE A EMIGRACJA W LATACH 2008–2015

POVERTY IN LITHUANIA VS. MIGRATION IN 2008–2015

DOI: 10.15611/pn.2017.489.43

JEL Classification: I32, O15, D63

Streszczenie: Celem badawczym referatu jest analiza ubóstwa na Litwie i ustalenie jej wpływu na proces migracyjny. Badaniami objęto okres 2008–2015, dla którego Departament Statystyki Litwy dokonał obliczeń niezbędnych wskaźników ubóstwa. W artykule zastosowano metodę porównawczą wskaźników ubóstwa Litwy z innymi krajami UE oraz przestrzennego zróżnicowania ubóstwa na Litwie i w okręgach kraju. Taką samą metodą zastosowano do analizy procesu migracyjnego na Litwie w porównaniu z innymi krajami UE oraz przestrzennego zróżnicowania migracji na Litwie i w okręgach. Po dokonanej analizie danych korelacja Pearsona potwierdziła tezę, że między wskaźnikami ubóstwa a wskaźnikiem migracji jest silnie dodatnia korelacja dla kraju i dla większości okręgów. W toku przeprowadzonych badań nie udało się potwierdzić tezy Kuzneta – wskaźniki ubóstwa nie miały trendu podobnego do krzywej Kuzneta.

Słowa kluczowe: ubóstwo, wskaźniki migracji, przestrzenne zróżnicowanie, krzywa Kuzneta, korelacja Pearsona.

Summary: The research objective of the paper is to analyze poverty in Lithuania and to determine its impact on the migration process. The study covered the period 2008–2015, for which the Lithuanian Department of Statistics made calculations of the necessary poverty indicators. The article uses the comparative method of poverty indicators of Lithuania with other EU countries and the inequality of poverty in Lithuania and in the districts. The same method was used to analyze the migration process in Lithuania in comparison with other EU countries and the spatial diversity of migration in Lithuania and in the districts. After the analysis of the data, Pearson's correlation confirmed the hypothesis of a strong positive correlation between the poverty rates and the migration index for the country and for most districts. Kuznets' thesis was not confirmed in the course of the research – poverty indicators did not have a similar trend to the Kuznets curve.

Keywords: poverty, Kuznets curve, spatial diversity, migration, Pearson's correlation.

1. Wstęp

Obecnie na Litwie toczy się szeroka dyskusja na temat ubóstwa i emigracji. Jeden z jej uczestników bp J. Kauneckas z Forum Wileńskiego powiedział: „Litwini stworzyli taką politykę społeczną, że mamy największe zróżnicowanie między biednymi i bogatymi, mamy najwięcej ubogich w UE. No i co, że wzrasta PKB, że wzrasta gospodarka, jeżeli społeczna nierówność robi się taka okropna”¹. O tym problemie i o rozwiązaniach pisał G. Gilder: „Gdy nędza zacznie się zmniejszać, nierówność może początkowo nawet wzrastać!” [Gilder 2014]. Szerzej ten temat przedstawił noblista Simon Kuznets, który w roku 1955 sformułował hipotezę, że wraz z rozwojem kraju nierówności społeczne najpierw wzrastają, a później się zmniejszają. Zależność ta zwana jest krzywą Kuzneta i ma kształt odwróconej litery U lub dzwonu [Kuznets 1955]. Naturalnie, że duże nierówności społeczne zmuszają biedną część społeczeństwa do podjęcia kroków, między innymi wypychają do emigracji. Litwa od wstąpienia do UE w 2004 roku ma bardzo wysoki wskaźnik emigracji na 1000 mieszkańców kraju w porównaniu z pozostałymi krajami unijnymi – wysokie wskaźniki świadczą o powstaniu sieci migracyjnych [Dubowska 2013], co utrudnia wygaszenie tego zjawiska. Z drugiej strony emigracja jest zjawiskiem cywilizacyjnym. W historii świata znane są okresy masowych procesów migracyjnych, jednak odbywały się one w regionach, które dotknęły określone przesilenia polityczno-gospodarcze [Balicki, Frątczak, Nam 2007]. Tymczasem na Litwie po transformacji systemowo-politycznej w latach 1990–1991, po wstąpieniu do NATO i UE w 2004 roku perspektywa tego kraju była optymistyczna. Poza dwoma krótkimi kryzysami – w roku 1999 (spadek PKB o 2,4%) i w roku 2009 (spadek PKB o 17,6%) – sytuacja gospodarcza kraju była w miarę stabilna. Naturalnie, że w pierwszych latach transformacji systemowej nastąpiły rewolucyjne zmiany w gospodarce kraju, niemniej jednak po wstąpieniu do UE średnioroczna stopa wzrostu PKB dla okresu 2008–2015 wynosiła 1,91%². Uwzględniając powyższe argumenty, można stwierdzić, że gospodarka Litwy po transformacji 1990 roku rozwijała się dynamicznie, dlatego też powstaje naturalne pytanie: dlaczego w tym kraju odnotowywany jest najwyższy wskaźnik migracji?

Odpowiedź na to pytanie, według teoretycznych opracowań, jest w modelu polityki społecznej [Panek 2011; Duszczyk, Żołędowski 2016]. Władze Litwy prowadziły niewłaściwą politykę społeczną (pomimo bardzo ambitnych, ale przede wszystkim niespójnych programów partyjnych i rządowych) [Rudžinskienė, Paulauskaitė 2014], która doprowadziła do bardzo dużego zróżnicowania dochodowego i dużego ubóstwa znacznej części społeczeństwa, co w efekcie stało się podstawowym czynnikiem wypychającym mieszkańców Litwy na emigrację.

¹ <http://www.delfi.lt/verslas/verslas/pokyciu-reikalaujantys-vyskupai-ir-aktorai-dabartine-politik-a-lietuva-stumia-i-aklaviete.d?id=74403540> (15.05.2017).

² Obliczenia własne, <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=8443&status=A>.

2. Ubóstwo na Litwie

Ubóstwo (powszechnie stosuje się termin „zagrożenie ubóstwem”) jest jednym ze wskaźników charakteryzujących zróżnicowanie dochodowe – ukazuje ono, jaka część społeczeństwa posiada dochód poniżej granicy ubóstwa, która określana jest jako 60% mediany ekwiwalentnych dochodów rozporządzalnych [Kurowska 2010]. Dane te są przedstawione w tabeli 1, zawierającej poziom ubóstwa, liczbę ubogich, liczbę mieszkańców, granicę ubóstwa jednoosobowego gospodarstwa domowego, głębokość ubóstwa, wskaźnik Giniego oraz wskaźnik kwintylowy S80/S20 przed transferami socjalnymi.

Tabela 1. Wskaźniki ubóstwa na Litwie przed transferami socjalnymi w latach 2008–2015

Wskaźnik/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Poziom ubóstwa (w %)	27,4	28,6	31,3	30,2	28,4	30,3	27,5	28,6
Liczba ubogich (w tys.)	881,0	911,5	984,8	921,7	853,5	898,7	812,0	836,1
Liczba mieszkańców (w tys.)	3215	3187	3146	3052	3005	2966	2953	2923
Granica ubóstwa (w €)	206	236	202	193	217	235	241	259
Głębokość ubóstwa* (w %)	73,5	75,4	69,4	82,4	82,4	79,9	76,0	80,7
Wskaźnik Giniego (w %)	37,7	39,6	42,4	39,4	37,7	40,2	39,4	42,1
Wskaźnik S80/S20*	120,4	220,4	-971,8	-282,0	-6438,6	746,8	391,0	1032,6

* Obliczenia dokonane przez Departament Statystyki Litwy na zamówienie autora.

Źródło: <http://osp-old.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=1639&status=A>; <http://osp-old.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=1640&status=A>; <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

Jak widzimy z danych zawartych w tab. 1, najwyższą wartość wskaźnik ubóstwa odnotował w roku 2010 – 31,3% ogółu populacji, czyli 984,4 tys. mieszkańców Litwy było ubogich. Wskaźnik Giniego w tym roku miał również największą wartość – 42,4%. Bardzo niepokojące są dane na temat głębokości ubóstwa przed transferami socjalnymi – w badanym okresie miała ona wzrastającą tendencję i osiągnęła duże wartości – od 73,5% w roku 2008 do 80,7% w 2015 roku. Największe wartości jednak wskaźnik ten miał w okresie pokryzysowym – w latach 2011–2012 i był równy 82,4%. Duże wartości wskaźnika głębokości ubóstwa wynikają z wysokich wartości współczynnika kwintylowego S80/S20, który w tym okresie osiągnął wartość od 120,4 w roku 2008 do 1032,6 w roku 2015. To pokazuje ogromną przepaść między grupami społeczeństwa w pierwszym i piątym kwintylach. W latach 2010–2012 wskaźnik ten osiągnął nawet wartości ujemne, co oznaczało, że grupa osób z pierwszego kwintyla miała bardzo mały dochód i nie była w stanie opłacić kosztów komunalnych bez zasiłków socjalnych. W kolejnych latach zarówno poziom ubóstwa, jak i liczba ubogich zmniejszały się – należy jednak odnotować, że zmniejszała się również liczba mieszkańców Litwy. Granica ubóstwa w badanym okresie wzrosła z 206 € do 259 €.

W tabeli 2 zostały przedstawione wskaźniki ubóstwa po transferach socjalnych dla badanego okresu.

Tabela 2. Wskaźniki ubóstwa na Litwie po transferach socjalnych w latach 2008–2015

Wskaźnik/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Zasiłki socjalne (mln €)	22,9	55,2	147,9	177,3	173,6	147,2	103,8	77,3
Poziom ubóstwa (%)	20,9	20,3	20,5	19,2	18,6	20,6	19,1	22,2
Liczba ubogich (tys.)	672	647	645	586	559	611	564	649
Wysokość zasiłku (€)	68	102	102	102	102	102	102	102
Liczba osób z zasiłkami (tys.)	37,3	73,5	181,3	221,1	221,9	190,0	140,1	110,7
Głębokość ubóstwa	25,6	23,8	32,6	29	22,6	24,8	22,7	26
Wskaźnik Giniego	34,5	35,9	37,0	33,0	32,0	34,6	35,0	37,9
Wskaźnik S80/S20	6,1	6,4	7,3	5,8	5,3	6,1	6,1	7,5

Źródło: <http://osp-old.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=1397&status=A>; <http://osp-old.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=1638&status=A>; <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> i następane; <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c08d90303cce11e498a79e861091cd92>; <http://osp-old.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=1654&status=A>; <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

Aby zmniejszyć poziom ubóstwa oraz liczbę ubogich, państwo w ramach polityki społecznej wprowadza zasiłki dla ubogich, tak zwane transfery socjalne. Wymagają one znacznych środków finansowych z budżetu państwa. Rząd Litwy stosuje ten model od lat 90. XX wieku. Zasiłki socjalne w skali kraju są to znaczące środki finansowe – szczególnie dotyczy to okresu pokryzysowego z lat 2010–2014 – stanowiły one w tym okresie ponad 100 mln € każdego roku. Dzięki tym zasiłkom część ludzi ubogich osiągnęła dochody, które przekroczyły granicę ubóstwa – stąd po transferach socjalnych zmniejszył się poziom ubóstwa o około 7 p.p. i liczba ubogich mieszkańców Litwy – o 200 tys. osób, współczynnik kwintylowy S80/S20 zaś już nie miał ujemnych wartości i wielkość jego miała tak zwany jeden dzwon w okresie 2008–2012, w latach 2012–2015 zaś wyraźną tendencję wzrostową – od 5,3 w roku 2012 do 7,5 dla roku 2015. Koreluje to ze zmianami polityki społecznej – jak tylko zasiłki socjalne uległy znacznej redukcji (widać to w roku 2015), to wzrósł natychmiast wskaźnik Giniego i wskaźnik S80/S20.

Ważne jest zbadanie przestrzennego zróżnicowania ubóstwa. Litwa administracyjnie składa się z 10 jednostek, tak zwanych okręgów. Brak jest danych dotyczących ubóstwa na poziomie okręgów³, natomiast są dane dotyczące zasięgu ubóstwa i wykluczenia społecznego (w %) dla okręgów Litwy – dane te są przedstawione w tabeli 3.

³ Departament Statystyki odmówił dokonania obliczeń zróżnicowania przestrzennego odpłatnie.

Tabela 3. Zasięg ubóstwa i wykluczenia społecznego (w %) w okręgach w latach 2008–2015

Okręg/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średnia
Litwa	28,3	29,6	34	33,4	32,8	30,8	27,3	29,3	30,7
Olicki	38,6	34	38,9	33,8	32,6	27,3	26,4	22,9	31,8
Kowieński	21,4	25,2	29,7	30	31	28,9	26,5	34,3	28,4
Kłajpedzki	27,4	27,5	40,5	29,6	31,5	32,1	26,8	27,9	30,4
Mariampolski	31,4	35,8	36,1	34,1	30,4	27,1	28,2	35,7	32,4
Poniewieski	28,1	29,4	33	37,2	35,7	33,6	35,4	30,3	32,8
Szawelski	34,1	34,2	36,5	32,5	39,1	32,1	29,2	29,4	33,4
Tauroski	33,5	39,5	25	36,8	31,7	37,3	27,1	30	32,6
Telszeński	32,6	31,2	42,9	46,9	37,6	41,5	25,6	28,1	35,8
Uciański	36,7	33,7	34,2	31,1	26,9	35,3	32,3	35,7	33,2
Wileński	25,7	27,4	31,4	33,2	31,2	27,6	24,6	25,1	28,3

Źródło: <http://osp-old.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=11144&status=A>.

Analizując dane z tab. 3, widzimy, że zasięg ubóstwa i wykluczenia społecznego najniższy jest w okręgach wileńskim – 28,3%; kowieńskim – 28,4% i kłajpedzkim – 30,4% (są to okręgi Litwy, w których jest najwyższy wskaźnik PKB *per capita*), natomiast najwyższy poziom tego wskaźnika odnotowano w powiatach telszeńskim –

Tabela 4. PKB *per capita* (w tys. €) oraz udział od średniej krajowej (w %) okręgach Litwy w latach 2008–2015

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średnia								
Okręg/ wskaźnik	tys. €	%	tys. €	%	tys. €	%	tys. €	%	tys. €	%	tys. €	%	tys. €	%	w %		
Litwa	10,2	100	8,5	100	9	100	10,3	100	11,2	100	11,8	100	12,5	100	12,9	100	100,0
Olicki	6,8	66,5	5,6	65,7	6	66,7	6,9	66,5	7,2	64,9	7,6	64,4	8,1	65,2	8,3	64,4	65,5
Kowieński	9,9	96,4	8,1	95,1	8,7	96	10,1	98	11	98,3	11,6	98,4	12,3	98,9	12,7	99,2	97,5
Kłajpedzki	10,6	103,5	9,5	111	10	110	11,3	109,8	12,1	108,1	12,6	106,4	13,1	105	13,2	103	107,2
Mariampolski	6,4	62,4	5,1	60,3	5,8	63,6	6,5	63,2	7,3	65,2	7,6	63,9	7,9	63,2	7,9	61,3	62,9
Poniewieski	7,5	73,8	6,2	72,5	6,6	73,3	7,7	74,8	8,4	75,4	8,8	74,3	9,3	74,4	9,7	75,1	74,2
Szawelski	7,4	72,3	6	70,8	6,7	74	7,8	75,6	8,5	76,6	8,9	75,4	9,3	74,6	9,6	74,8	74,3
Tauroski	5,2	50,9	4,5	52,9	5	55,5	6	58,2	6,4	57,1	6,6	55,9	7	56,2	7,2	55,7	55,3
Telszeński	8,7	84,7	6,9	80,5	7,6	84,4	8,8	84,9	9	80,4	9,2	77,9	9,1	73,1	9,3	72,5	79,8
Uciański	8,3	81,1	7,2	84,3	6,3	70,1	7,2	69,8	7,5	67,2	7,8	66,2	8,3	66,1	8,3	64,4	71,2
Wileński	15,2	149	12,6	147	13,2	146	14,7	142,1	15,9	142,7	17,1	144,4	18,1	145	18,7	145,5	145,2

Źródło: obliczenia własne (<https://stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?theme=all#/>).

35,8%; szawelskim – 33,4% i uciańskim – 33,2%. Te okręgi mają jedną z najniższych wielkości PKB *per capita* w całym badanym okresie 2008–2015, co pokazuje tabela 4.

Analizując dane z tab. 4, widzimy, że na Litwie istnieje bardzo mocne zróżnicowanie przestrzenne PKB *per capita* w badanym okresie. Wyróżniają się trzy okręgi mające najlepsze wskaźniki PKB *per capita* – jest to wileński (średni udział za badany okres wynosi 145,2% średniej krajowej), kłajpedzki (odpowiednio 107,2%) oraz kowieński (97,5% średniej krajowej). Z kolei najmniejsze wartości tego wskaźnika posiadały okręgi tauroski (55,3% średniej krajowej), mariampolski (62,9%) i olicki (65,5%). Duże zróżnicowanie przestrzenne PKB *per capita* przekłada się na zróżnicowanie w dochodach miesięcznych (tab. 5).

Tabela 5. Dochód miesięczny (w €) na jedną osobę gospodarstwa domowego oraz udział od średniej krajowej (w %) na Litwie według okręgów w latach 2008–2015

Rok	2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		Średnia
	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%	
Okręg/ wskaźnik																	
Litwa	277	100,0	326	100,0	282	100,0	259	100,0	294	100,0	326	100,0	344	100,0	376	100,0	100,0
Olicki	217	78,4	277	85,0	240	85,1	233	89,8	255	86,5	281	86,3	314	91,2	338	89,8	86,5
Kowieński	291	105,1	350	107,6	308	109,2	265	102,3	314	106,8	333	102,2	347	100,7	364	96,8	103,8
Kłajpedzki	275	99,1	338	103,7	272	96,4	267	102,9	306	103,9	333	102,2	347	100,6	372	99,0	101,0
Mariam- polski	223	80,5	242	74,3	242	85,7	216	83,6	255	86,7	277	84,9	323	93,6	332	88,2	84,7
Poniewie- ski	254	91,7	297	91,3	240	84,9	245	94,5	269	91,4	301	92,3	312	90,5	334	88,9	90,7
Szawelski	240	86,7	273	83,9	263	93,0	232	89,6	254	86,1	299	91,8	288	83,6	308	82,0	87,1
Tauroski	254	91,5	310	95,3	279	98,9	235	90,7	264	89,7	278	85,1	321	93,1	376	100,1	93,1
Telszeński	271	97,9	315	96,9	247	87,5	227	87,7	263	89,4	297	91,1	330	95,8	339	90,1	92,0
Uciański	241	87,0	272	83,7	253	89,6	245	94,5	260	88,2	279	85,5	306	88,8	291	77,3	86,2
Wileński	326	117,7	376	115,5	332	117,8	291	112,2	329	111,8	373	114,4	394	114,4	459	122,0	115,7

Źródło: obliczenia własne (<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1770&status=A>).

Z danych w tab. 5 wynika, że najwyższe dochody osiągalni mieszkancy okręgu wileńskiego (średnio 360 € przy średniej krajowej za ten okres 311 €, co stanowiło 115,7%), następnie kowieńskiego (322 €) i kłajpedzkiego (314 €), najniższe zaś mieszkancy okręgów: mariampolskiego (264 €), uciańskiego (268 €) i olickiego (269 €).

3. Ubóstwo Litwy na tle innych krajów UE

Litwa w UE posiada jeden z najwyższych wskaźników ubóstwa, co pokazują dane z tabeli 6, gdzie kolejność krajów jest przedstawiona według wzrastających wartości tego wskaźnika. Można stwierdzić, że kraje, które znalazły się w dole tab. 6,

mają wdrożony taki model podatkowy, który generuje bardzo duże zróżnicowanie dochodowe, co powoduje duże ubóstwo. Dla zmniejszenia wskaźnika ubóstwa kraje wypłacają zasiłki socjalne (z budżetu państwa), które w pewnym stopniu niwelują rozwarstwienie społeczeństwa (tab. 7). Litwa dzięki znacznym zasiłkom socjalnym po tych transferach zajęła 22. miejsce i zmniejszyła ubóstwo o 9 p.p. Sytuacja dla współczynnika Giniego była inna – przed transferami Litwa zajmowała 26. miejsce (tab. 8), po transferach zaś 27. miejsce (tab. 9).

Tabela 6. Poziom ubóstwa (w %) w UE przed transferami socjalnymi w latach 2008–2015

Lp.	Kraj/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średnia
1.	Czechy	13,1	13,5	12,6	13,5	13,7	12,7	13,6	14,1	13,4
2.	Słowacja	12,7	11,9	14,6	14,6	14,8	13,7	14,7	12	13,6
3. ...	Holandia	15,4	15	14,7	13,9	14	14,8	15,5	17,2	15,1
	Unia Europejska	22,9	22,3	22,1	22,4	22,2	22,5	22,7	22,9	22,5
15.	Irlandia	24,4	22,2	22,8	21,2	23	23,9	23,8	23,9	23,2
16. ...	Polska	24,3	23,9	23,8	23,7	23,6	23	22,5	22,8	23,5
26.	Estonia	27,1	27,1	26,2	26,7	28,5	28,4	33,1	32,1	28,7
27.	Litwa	29,4	30,7	29,4	26,3	26,8	27,9	29,3	33,5	29,2
28.	Łotwa	34,3	33,9	30,3	28,2	30,3	30	30	31,5	31,1

Źródło: obliczenia własne (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>).

Tabela 7. Poziom ubóstwa (w %) w krajach UE po transferach socjalnych w latach 2008–2015

Lp.	Kraj/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średnia
1.	Czechy	9	8,6	9	9,8	9,6	8,6	9,7	9,7	9,3
2.	Holandia	10,5	11,1	10,3	11	10,1	10,4	11,6	11,6	10,8
3. ...	Słowacja	10,9	11	12	13	13,2	12,8	12,6	12,3	12,2
	Unia Europejska	16,5	16,4	16,5	16,8	16,8	16,7	17,2	17,3	16,8
17.	Wielka Brytania	18,7	17,3	17,1	16,2	16	15,9	16,8	16,7	16,8
18. ...	Polska	16,9	17,1	17,6	17,7	17,1	17,3	17	17,6	17,3
22.	Chorwacja	:	:	20,6	20,9	20,4	19,5	19,4	20	20,1
23.	Litwa	20,9	20,3	20,5	19,2	18,6	20,6	19,1	22,2	20,2
24.	Hiszpania	19,8	20,4	20,7	20,6	20,8	20,4	22,2	22,1	20,9
25.	Grecja	20,1	19,7	20,1	21,4	23,1	23,1	22,1	21,4	21,4
26.	Bułgaria	21,4	21,8	20,7	22,2	21,2	21	21,8	22	21,5
27.	Łotwa	25,9	26,4	20,9	19	19,2	19,4	21,2	22,5	21,8
28.	Rumunia	23,6	22,1	21,6	22,3	22,9	23	25,1	25,4	23,3

Źródło: obliczenia własne (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>).

Tabela 8. Wskaźnik Giniego (w %) w UE przed transferami socjalnymi w latach 2008–2015

Lp.	Kraj/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średnia
1.	Słowacja	27,3	28,3	30	29,9	29,1	28,3	30	27,3	28,8
2.	Czechy	30,5	30	29,8	29,6	29,1	28,8	29,6	29,4	29,6
3. ...	Słowenia	28,9	28	29,8	30	30,1	30,6	31	30,3	29,8
11. ...	Polska	36,3	35,1	34,7	34,5	34,2	33,9	34	33,8	34,6
18.	Estonia	33,6	34,3	35,3	35,9	35,9	36,3	39,2	38,1	36,1
...	Unia Europejska	36,1	35,9	36,2	36,6	36	36,2	36,5	36,5	36,3
25.	Łotwa	39,6	39,4	39	38,5	38,8	38,3	38,5	37,9	38,8
26.	Litwa	37,7	39,6	42,4	39,4	37,7	40,2	39,4	42,1	39,8
27.	Wielka Brytania	41,2	41,4	42	42	40,7	39,8	40,2	40,9	41,0
28.	Irlandia	41,8	43,4	46,8	46,4	46,2	46,5	45,4	42,8	44,9

Źródło: obliczenia własne (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>).

Tabela 9. Wskaźnik Giniego (w %) w krajach UE po transferach socjalnych w latach 2005–2016

Lp.	Kraj/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średnia
1.	Słowenia	23,4	22,7	23,8	23,8	23,7	24,4	25	24,5	23,9
2.	Szwecja	24	24,8	24,1	24,4	24,8	24,9	25,4	25,2	24,7
3. ...	Słowacja	23,7	24,8	25,9	25,7	25,3	24,2	26,1	23,7	24,9
	Unia Europejska	30,9	30,5	30,5	30,8	30,4	30,5	31	31	30,7
17. ...	Polska	32	31,4	31,1	31,1	30,9	30,7	30,8	30,6	31,1
27.	Litwa	34,5	35,9	37	33	32	34,6	35	37,9	35,0
28.	Łotwa	37,5	37,5	35,9	35,1	35,7	35,2	35,5	35,4	36,0

Źródło: obliczenia własne (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>).

4. Zróźnicowanie przestrzenne migracji na Litwie i na tle UE

Litwa od wielu lat boryka się z dużą emigracją. W tabeli 10 przedstawione są wartości absolutne emigracji i imigracji dla badanego okresu oraz wskaźniki migracji (netto) na 1000 mieszkańców – E_{1000} , I_{1000} , M_{1000} . Z tabeli widzimy, że emigracja początkowo w okresie 2008–2010 wzrastała, potem zmniejszała się, a w 2015 roku znów wzrosła. Odnośnie do imigracji sytuacja była nieco odmienna – w okresie 2008–2010 malała, lecz od 2011 roku zaczęła wzrastać i nieco zmniejszyła się w roku 2015. Z tabeli widzimy, że przytłaczającą większość stanowiły osoby powracające – 82,9%. Średnie wartości za badany okres (ostatnia kolumna) ukazują, że wskaźnik (netto) wynosi –9,7 na 1000 mieszkańców i jest to bardzo duży poziom.

W tabeli 11 przedstawiono przestrzenne zróźnicowanie emigracji w okręgach Litwy oraz obliczono wskaźnik emigracji na 1000 mieszkańców. Najmniejszy wskaźnik

Tabela 10. Migracja na Litwie w latach 2008–2015 i wskaźniki migracji na 1000 mieszkańców

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średnia
Emigranci	25 750	38 500	83 157	53 863	41 100	38 818	36 621	44 533	45 293
E_{1000}	8,0	12,1	26,5	17,6	13,7	13,1	12,4	15,2	14,8
Imigranci	9 297	6 487	5 213	15 685	19 843	22 011	24 294	22 130	15 620
Osoby wracające	6 337	4 821	4 153	14 012	17 357	18 975	19 528	18 383	12 946
I_{1000}	2,9	2,0	1,7	5,1	6,6	7,4	8,3	7,6	5,2
M_{1000}	-5,2	-10,1	-25,2	-12,6	-7,1	-5,7	-4,2	-7,7	-9,7

Źródło: obliczenia własne (<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1292&status=A>).

emigracji był w okręgach wileńskim (11,2) i poniewieskim (12), największy zaś – w okręgach szawelskim (18,2) i kłajpedzkim (17,6). W tabeli 12 przedstawiono stan dla imigracji – największy wskaźnik był w okręgach szawelskim (6,7) i kłajpedzkim (5,9), najmniejszy zaś – poniewieskim (3,5) i mariampolskim (4,0).

Tabela 11. Emigracja (w tys.) i wskaźnik emigracji na 1000 mieszkańców w okręgach Litwy w latach 2008–2015

Rok	2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		Średnia
	$E_{tys.}$	E_{1000}	$E_{tys.}$	E_{1000}	$E_{tys.}$	E_{1000}	$E_{tys.}$	E_{1000}	$E_{tys.}$	E_{1000}	$E_{tys.}$	E_{1000}	$E_{tys.}$	E_{1000}	$E_{tys.}$	E_{1000}	
Litwa	25,75	8	38,50	12,1	83,16	26,5	53,86	17,6	41,10	13,7	38,82	13,1	36,62	12,4	44,53	15,2	14,1
Olicki	1,28	7,5	1,65	9,8	5,15	31,3	2,87	18,1	2,09	13,5	1,91	12,6	1,71	11,4	2,36	16	13,7
Kowieński	5,05	7,9	8,30	13	19,01	30,2	11,82	19,4	8,95	14,9	8,30	14	7,62	13	8,18	14	14,9
Kłajpedzki	3,65	10,2	5,73	16,1	11,02	31,5	6,99	20,6	5,67	17	5,42	16,4	5,00	15,2	5,76	17,6	17,6
Mariam-polski	1,23	7,1	1,80	10,6	3,89	23,3	2,50	15,4	2,05	12,9	1,81	11,6	1,84	12	2,16	14,2	12,8
Poniewieski	2,12	7,9	2,91	11	5,75	22,2	3,55	14,1	2,43	9,9	2,30	9,5	2,23	9,3	2,87	12,2	12
Szawelski	3,48	10,6	5,45	16,9	11,24	35,5	7,08	23,4	5,09	17,2	4,79	16,5	4,50	15,7	5,31	18,9	18,2
Tauroski	0,99	8,3	1,40	11,9	3,08	26,8	1,85	16,7	1,39	12,9	1,23	11,5	1,26	12,1	1,43	13,8	14,1
Telszeński	1,63	10,1	2,16	13,4	4,48	28,4	2,68	17,6	2,13	14,2	1,90	12,9	1,81	12,5	2,03	14,2	15,8
Uciański	1,50	9,1	1,93	12	3,33	21,2	2,31	15,1	1,87	12,6	1,87	12,8	1,64	11,5	1,94	13,8	13,3
Wileński	4,81	5,8	7,19	8,7	16,20	19,7	12,22	15,1	9,43	11,7	9,28	11,5	9,01	11,2	12,50	15,5	11,2

Źródło: obliczenia własne (<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1292&status=A>).

W tabeli 13 zostały przedstawione dane wskaźnika emigracji na 1000 mieszkańców krajów unijnych. Litwa znalazła się pod tym względem na 26. miejscu.

Tabela 14 zawiera dane dotyczące imigracji w krajach UE w badanym okresie według wskaźnika na 1000 mieszkańców – Litwa znalazła się na 11. miejscu.

Tabela 12. Imigracja (w tys.) i wskaźnik imigracji na 1000 mieszkańców w okręgach Litwy w latach 2008–2015

Rok	2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		Średni
Okręg/ wskaźnik	I tys.	I ₁₀₀₀	I tys.	I ₁₀₀₀	I tys.	I ₁₀₀₀	I tys.	I ₁₀₀₀	I tys.	I ₁₀₀₀	I tys.	I ₁₀₀₀	I tys.	I ₁₀₀₀	I tys.	I ₁₀₀₀	I ₁₀₀₀
Litwa	9,3	2,9	6,5	2,0	5,2	1,7	15,7	5,1	19,8	6,6	22,0	7,4	24,3	8,3	22,1	7,6	5,2
Olicki	0,4	2,5	0,3	2,0	0,2	1,5	0,8	5,3	1,1	7,0	1,2	8,1	1,3	8,8	1,2	8,1	5,4
Kowieński	2,0	3,1	1,3	2,1	1,0	1,6	3,0	5,0	3,9	6,5	4,2	7,1	4,5	7,7	4,3	7,3	5,0
Kłajpedzki	1,4	3,8	0,9	2,5	0,7	2,1	1,9	5,6	2,6	7,7	2,8	8,6	2,8	8,5	2,8	8,6	5,9
Mariam- polski	0,3	1,7	0,2	1,1	0,2	1,0	0,7	4,2	0,8	5,1	1,0	6,1	1,0	6,4	0,9	6,1	4,0
Ponie- wieski	0,4	1,5	0,3	1,3	0,3	1,1	1,0	4,1	1,2	4,8	1,2	4,9	1,3	5,4	1,2	4,9	3,5
Szawelski	1,0	3,0	0,8	2,5	0,7	2,1	2,1	6,9	2,6	8,9	2,8	9,6	2,9	10,2	2,8	10,1	6,7
Tauroski	0,2	1,7	0,2	1,4	0,1	1,2	0,6	5,4	0,7	6,3	0,8	7,2	0,8	7,5	0,8	7,6	4,8
Telszeński	0,5	3,4	0,4	2,6	0,3	1,9	0,9	5,6	1,0	6,7	1,0	6,9	1,2	7,9	1,0	7,0	5,2
Uciański	0,4	2,5	0,3	2,0	0,2	1,3	0,7	4,4	0,9	5,7	0,9	6,2	1,1	7,5	1,0	6,9	4,6
Wileński	2,6	3,2	1,7	2,1	1,4	1,7	4,0	4,9	5,1	6,4	6,1	7,6	7,5	9,3	6,2	7,7	5,3

Źródło: obliczenia własne (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>).

Tabela 13. Wskaźnik emigracji na 1000 mieszkańców w krajach UE w latach 2008–2015

Lp.	Kraj/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średni
1.	Słowacja	0,9	0,9	0,8	0,3	0,4	0,5	0,7	0,7	0,7
2.	Włochy	1,4	1,4	1,3	1,4	1,8	2,1	2,2	2,4	1,8
3. ...	Węgry	1,0	1,0	1,3	1,5	2,3	3,5	4,3	4,4	2,4
26.	Litwa	8,0	12,1	26,5	17,6	13,7	13,1	12,4	15,2	14,8
27.	Irlandia	14,8	15,4	17,2	19,0	19,5	18,3	17,6	16,7	17,3
28.	Luksemburg	20,8	18,6	18,5	18,1	19,9	20,0	20,5	22,5	19,9

Źródło: na podstawie http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_emi2&lang=en.

Tabela 14. Wskaźnik imigracji na 1000 mieszkańców w krajach UE w latach 2008–2015

Lp.	Kraj/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średni
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Słowacja	1,6	1,2	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	1,3	1,1
2.	Bułgaria	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	2,5	3,7	3,5	1,5
3. ...	Portugalia	2,8	3,1	2,6	1,9	1,4	1,7	1,9	2,9	2,3
11. ...	Litwa	2,9	2,0	1,7	5,1	6,6	7,4	8,3	7,6	5,2
25.	Irlandia	18,5	11,2	11,5	11,6	11,9	12,9	14,6	16,6	13,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
26.	Malta	14,8	15,0	10,3	13,2	17,0	20,0	21,0	29,9	17,7
27.	Cypr	27,1	28,3	24,7	27,4	20,3	15,2	10,7	17,9	21,5
28.	Luksemburg	36,7	31,9	33,8	39,6	39,0	39,3	40,6	42,3	37,9

Źródło: na podstawie http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_imm8&lang=en.

Tabela 15. Wskaźnik migracji (netto) na 1000 mieszkańców w krajach UE w latach 2008–2015

Lp.	Kraj/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Średni
1.	Luksemburg	15,9	13,3	15,3	21,5	19,1	19,3	20,1	19,8	18,0
2.	Cypr	27,1	22,3	19,4	21,6	-0,7	-13,9	-17,5	-2,4	7,0
3. ...	Szwecja	6,1	6,8	5,3	4,8	5,4	6,8	7,9	8,0	6,4
23. ...	Polska	b.d.	-1,1	-1,7	-2,9	-1,5	-1,5	-1,2	-1,1	-1,5
25.	Rumunia	-7,9	-5,4	-2,4	-2,4	-0,1	-0,4	-1,8	-3,1	-3,0
26.	Irlandia	3,7	-4,2	-5,7	-7,4	-7,6	-5,3	-2,9	-0,1	-3,7
27.	Łotwa	-10,2	-15,9	-16,8	-9,7	-5,8	-7,0	-4,3	-5,4	-9,4
28.	Litwa	-5,1	-10,1	-24,8	-12,5	-7,1	-5,7	-4,2	-7,7	-9,6

Źródło: na podstawie danych z tabel 12 i 13.

Tabela 15 sumarycznie ukazujące wskaźnik migracji. Jak widzimy, Litwa znalazła się pod tym względem na ostatnim, 28. miejscu w UE. Wskaźnik ten oznacza, że Litwa rocznie z każdego tysiąca mieszkańców traciła z powodu migracji 9,6 osoby.

5. Korelacje wskaźników ubóstwa i migracji na Litwie

W tabeli 16 są przedstawione dane na temat korelacji Pearsona między wskaźnikami ubóstwa i migracji w zróżnicowaniu przestrzennym na Litwie. Widzimy, że korela-

Tabela 16. Korelacje Pearsona $K_{1E(M)}$ między zasięgiem ubóstwa i wykluczenia społecznego w okręgach a wskaźnikiem emigracji (migracji) na 1000 mieszkańców, $K_{2E(M)}$ między PKB *per capita* w okręgach Litwy a wskaźnikiem emigracji (migracji) na 1000 mieszkańców; $K_{3E(M)}$ między dochodem miesięcznym na jedną osobę gospodarstwa domowego na Litwie według okręgów a wskaźnikiem emigracji (migracji) na 1000 mieszkańców

Jednostka/Rok	K_{1E}	K_{1M}	K_{2E}	K_{2M}	K_{3E}	K_{3M}
1	2	3	4	5	6	7
Litwa	0,75	0,72	-0,29	-0,61	-0,24	-0,41
Olicki	0,27	0,54	-0,25	-0,53	-0,16	-0,37
Kowieński	0,44	0,23	-0,36	-0,60	-0,26	-0,32
Kłajpedzki	0,87	0,83	-0,29	-0,59	-0,33	-0,48
Mariampolski	0,47	0,65	-0,16	-0,53	-0,03	-0,32

Tabela 16, cd.

1	2	3	4	5	6	7
Poniewieski	0,18	-0,05	-0,43	-0,65	-0,45	-0,55
Szawelski	0,27	0,40	-0,31	-0,62	-0,10	-0,29
Tauroski	-0,53	-0,38	-0,24	-0,59	-0,08	-0,20
Telszeński	0,55	0,52	-0,41	-0,61	-0,50	-0,53
Uciański	-0,06	0,07	-0,81	-0,91	-0,19	-0,49
Wileński	0,50	0,63	-0,02	-0,52	0,04	-0,24

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z tabel 3, 4, 5, 11 oraz obliczonego wskaźnika migracji na 1000 mieszkańców w okręgach Litwy na podstawie tabel 11 i 12.

cja Pearsona $K_{1E(M)}$ między zasięgiem ubóstwa i wykluczenia społecznego a wskaźnikami emigracji (migracji) dla Litwy i dla większości okręgów jest silnie dodatnia (powyżej 0,5), dla części okręgów zaś jest słabo dodatnia (kowieński, poniewieski, szawelski), a dla okręgu tauroskiego jest ujemna. Korelacja Pearsona między PKB *per capita* dla okręgów a wskaźnikiem migracji K_{2M} dla Litwy i dla okręgów jest silnie ujemna i słabo ujemna wobec wskaźnika emigracji K_{2E} .

Wskaźnik korelacji Pearsona między dochodem miesięcznym na jedną osobę gospodarstwa domowego na Litwie a wskaźnikami emigracji (imigracji) $K_{2E(M)}$ dla Litwy i dla okręgów jest słabo ujemna, tylko dla dwóch okręgów silnie ujemna.

6. Zakończenie

Ubóstwo na Litwie jest dużym strukturalnym problemem dla władz oraz społeczeństwa. Wdrożony system podatkowy generuje ogromne zróżnicowanie dochodowe społeczeństwa, przez co wskaźnik kwintylowy S80/S20 przyjmuje ogromne wartości (kilkaset, a nawet tysiąc przed transferami socjalnymi), co więcej – w okresie pokryzysowym wskaźnik ten miał wartości ujemne, gdyż pewna grupa społeczeństwa bez zasiłków socjalnych nie była w stanie opłacić nawet kosztów komunalnych i dlatego miała ujemny dochód. Litwa w Unii Europejskiej zajmuje przedostatnie miejsce według poziomu ubóstwa przed transferami socjalnymi oraz według wskaźnika Giniego. Z niepełnych danych statystycznych dotyczących przestrzennego zróżnicowania ubóstwa w okręgach Litwy wynika, że sytuacja pod tym względem jest również bardzo niekorzystna.

Litwa ma najwyższy wskaźnik migracji spośród krajów unijnych. Korelacje Pearsona między wskaźnikami ubóstwa a wskaźnikiem migracji ma wartość silnie dodatnią dla Litwy i dla większości okręgów, korelacja zaś między PKB *per capita* dla okręgów a wskaźnikiem migracji dla Litwy i dla okręgów jest silnie ujemna.

Z danych o ubóstwie za badany okres nie udało się potwierdzić tezy Kuznetsa – żaden ze wskaźników ubóstwa w badanym okresie nie miał trendu podobnego do krzywej Kuznetsa. Możliwe, że badany okres (2008–2015) jest zbyt krótki – z drugiej

strony należy zauważyć, że światowy kryzys finansowy lat 2009–2010 wywarł silny negatywny wpływ na gospodarkę Litwy, przez co prawdopodobnie zostały czasowo zdeformowane trendy gospodarki krajowej.

Literatura

- Balicki J., Frątczak E., Nam Ch.B., 2007, *Mechanizmy przemian ludnościowych, globalna polityka ludnościowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa.
- Dubowska J., 2013, *Przemiany demograficzne w regionie o nasilonej migracji zagranicznej na przykładzie województwa opolskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Duszczyk M., Żołędowski C., 2016, *Polityka społeczna a emigracje*, [w:] *Transformacje. Przewodnik po zmianach społeczno-ekonomicznych w Polsce*, red. A. Górny, P. Kaczmarczyk, M. Lesińska, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Gilder G., 2014, *Bogactwo i ubóstwo*, Zys i S-ka, Poznań.
- Kurowska A., 2010, *Konceptualizacja i operacjonalizacja ubóstwa*, [w:] *Ubóstwo i wykluczenie społeczne – perspektywa poznawcza*, red. R. Szarfenberg, C. Żołędowski, Instytut Polityki Społecznej WDiNP UW i Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa.
- Kuznets S., 1955, *Economic growth and income inequality*, *The American Economic Review*, vol. I(1), no. 45, s. 1–28.
- Panek T., 2011, *Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Rudžinskienė R., Paulauskaitė L., 2014, *Lietuvos gyventojų emigracijos priežastys ir padariniai šalies ekonomikai*, STEPP: Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika, *Vilniaus Universiteto Leidykla*, Vilnius, nr 8, s. 62–78.